Voor onze Dames

„Oud en nieuw Damast".

De lezers en vooral de lezeressen van ons weekblad zullen indertijd met belangstelling hebben kennis genomen van het interessante artikel „De Vlasbereiding", geïllustreerd met de fraaie en zooiterst instructieve reproducties van de schilderijenreeks van Professor Bernard Winter uit het Groot-Hertogdom Oldenburg, in ons nummer 35, van 25 Februari 1914.

Zeer onderhoudend is de wijze, waarop de schrijver ons den vlasbouw schetst, de verschillende bewerkingen behandelt, „den pluk", het „roten", daarna het „repelen", vervolgens het „braken" en eindelijk het „spinnen."

Ingewikkelde, ingénieuse machines hebben den handenarbeid ook hier vervangen, en de enorme producties vlas, die

I. Servet pl.m. 1640 met het Offer van Isaak en de wegzending van Hagar.

worden verbouwd, worden in enkele zeer groote spinnerijen tot een gladden, mooien draad gesponnen.

Als aansluitend artikel op dit onderwerp „De Vlasbereiding" zal, vooral nu ook in ons land de kunstenaar zijn talent ten dienste stelt van het gebruiksvoorwerp, waardoor het onpersoonlijke, ziellooze, onkarakteristieke van het fabriekswerk is afgegaan, een bespreking over „Oud en nieuw Damast" niet onwelkom zijn, waaruit ten eenre blijkt, tot welke hoogte onze voorvaderen, voornamelijk in Kortrijk, Haarlem en Engeland het hierin reeds hadden gebracht, om dan te zien, hoe thans de industrie zich weet aan te passen aan de voornaamste gebeurtenissen, en hoe daardoor de Hollandsche Kunstnijverheid tot steeds grooteren bloei wordt gebracht.

In een reeks artikelen, voorkomende in den 6en en 11en Jaargang van „Het Huis, Oud en Nieuw", heeft Professor J. Six een wetenschappelijke revue over oude damasten gegeven en de aandacht van de lezers in het bijzonder gevestigd op het „Oude tafellinnen". Al deze hoogst belangrijke artikelen zijn rijk geïllustreerd en de welgeslaagde, scherpe fotografische opnamen naar de origineele weefsels doen dan ook duidelijk uitkomen, hoe men vroeger, en zeker niet in het minst in ons land, de kunst van linnenweven heeft verstaan.

Ampzing vertelt in de beschrijving der Stad Haarlem Blz. 343:

„Ook hebbe ik dese dagen ten huyse van eenen onser burgeren Samuel Korneliszen Buf, wonende in het Witte Twijn-huys in de Schachelstraat, witte twijn gesien, ende in de handen gehad, bij hem zelfs getwijnd, het welke bij 't lood een pond Vlaemsch, en de bij het Pond ten minste honderd daelders verkocht word, van ongelofelijke fijnheid gelijk een enkel vlasken, en de niettemin so sterk, als grof twijn, het welke omtrent tachtig guldens van spinnen gekost heeft."

Jan Kalf, in zijn leerrijke *Bijdrage tot de geschiedenis der middeleeuwsche Kunstweverij in Nederland* 1) heeft, hoewel hij zich in het bijzonder bezig hield met het zij-damast, reeds verschillende gegevens omtrent de linnenweverij bijeen gebracht. Hij vermeldt ook reeds de stichting van een nieuwe fabriek van gefigureerd linnen te Kortrijk in 1496 en hoe van daar die kunst naar Holland kwam.

De vroegste damasten zullen dus waarschijnlijk te Kortrijk geweven zijn.

Naar Haarlem werd deze kunst volgens Ampzing in 1580 overgebracht.

Een stel uit de rijke collectie oud tafellinnen van Professor J. Six, vertoont in het midden, voor een gebouw in Hollandschen renaissancen stijl met obelisken, zeer aan Lieven de Key herinnerend, een man, de handen op de heupen, die eerst door verdubbeling (omkeeren in spiegelbeeld) voltooid is, terwijl de jagers in de kleedij der vaandrigs van Goltzius en de Gheyn bijderzijds verdubbeld worden. Soms is het verdubbelde patroon te breed voor de servetten, en vaak te lang. Meestal worden de servetten dan zonder boven- of onderrand uit een doorloopend weefsel gesneden, soms ook wordt een deel van het patroon binnen den rand weggelaten.

Het vernuftigst samengesteld zijn meestal de tafereelen, ontleend aan de gewijde en apokryphe boeken. Ook hier ontbreekt de verdubbeling niet, maar nergens is die gelukkiger aangewend dan in het patroon (hoog 1.06 M.) waarin, onder Jezus met de Samaritaansche bij den put, eerst de poort van *Sichar* en dan de leerlingen komen, de een het spiegelbeeld van den ander, in de eene hand een mand met spijzen, in de andere het hengsel van een grooten korf in het midden, dien zij dus samen dragen, IOAN IIII; een zeer decoratief gevoeld geheel.

Al deze stukken zijn grof damast. Behalve door den gemeenschappelijken stijl, worden zij ook nog verbonden door gelijksoortige randen van bloemranken met vogels en soms insecten, zooals ook de jachten hebben. Enkelen wijzen zelfs dezelfde randen aan denzelfden wever toe, zooals de Jacobsladder en het Offer van Isaak (zie Plaat I).

Niet alleen echter patronen met gewijde onderwerpen, ook merkwaardige gedenkdamasten werden in vorige eeuwen geweven. Zoo herinnert b. v. de teekening volgens plaat No. II aan de verlossing van Grave in 1674, met de vesting *d'Graef* aan de *Maes*, waarnaast men leest: DE BORGHERS VAN GRAEF DANCKEN SYN HOOGHEIJT VAN HUN VERLOSSINGHE, verder ziet men de burgers hun dank brengen aan den Prins te paard, naast de groen gemaakte poort, waarboven zijn wapen door een engeltje wordt gehouden, die trompet: LANGE LEEFT ONSEN VICTORIVESEN PRINCE VAN ORANGE.

Verder is er 'n patroon van de inneming van Belgrado, door geschut belegerd, en den keizer *Carolus Imperator* 1.7.1.7. te paard in zijn kamp, door 'n engeltje met 'n bazuin bekroond. Boven tevens zijn wapen. Hier zijn in den rand nog eens de herinneringen van den Spaanschen Successie-Oorlog opgerakeld: *Ostende* 6 Juli 1706 door Ouwerkerk genomen, *Lile*, 8 Dec. 1708, door Prins Eugenius, *Botvina* (Bethune?) 28 Aug. 1710 door Fagel en Schuilenburg, en *Tournai*, 31 Aug. 1709 door Marlborourgh, meest van wapenschilden vergezeld. Dit stuk werd door den heer van Best aan het Kon. Oudheidkundig Genootschap geschonken.

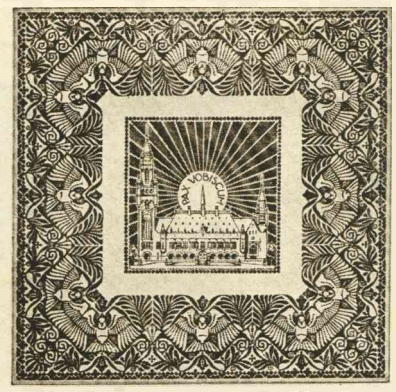
Na deze korte inleiding over oud damast komen wij tot de bespreking van nieuw Gedenkdamast, waartoe de gegevens ons welwillend werden verstrekt door de Koninklijke firma van Dijk & Co. te Eindhoven, reeds sedert ruim 60 jaar als fabrikante van linnen en damast bekend, ook door hare leveringen aan H. M. de Koningin, H. M. de Koningin-Moeder en voor de Vorstelijke Wieg en het Ledikant van H. K. H. Prinses Juliana.

Deze firma heeft naar het ontwerp van den Nederlandschen Sierkunstenaar André Vlaanderen twee Gedenkdamasten in hare handweverijen doen vervaardigen, waarvan wij de afdrukken hier geven.

Het jaar 1913 is geschiedkundig van groote beteekenis geweest. Het was in de eerste plaats het jubeljaar van onze onafhankelijkheid, en 't is naar aanleiding daarvan, dat de firma van Dijk & Co. v. n. een ontwerp liet maken, toepasselijk op het 100-jarig bestaan van Neerlands Onafhankelijkheid. Wij geven hierbij het in zeer fijn damast uitgevoerd ontwerp (Plaat III). Dit patroon heeft een rand, samengesteld uit oranjetakken en oranjeappelen. Deze oranjetakken vormen W's, waarboven koningskronen zijn geplaatst.

III. Ontwerp, vervaardigd ter gelegenheid van Nederlands 100-jarige Onafhankelijkheid.

IV. Het „vredes"-ontwerp van de firma van Dijk & Co.

In elk der vier hoeken prijkt het Nederlandsche Wapen, gekroond, doch zonder schildhouders. Van deze vier wapens geven twee den leeuw in spiegelbeeld. Dit is een vrijheid, die men zich in damast mag veroorloven, daar zij geheel uit de weeftechniek voortspruit. Uiteraard is elk assymetisch motief van de eene zijde van het damast, het spiegelbeeld van dat der andere zijde. Het middenmotief toont ons een vierkant encadrement, van weer oranjetakken om het médaillon in het midden, waarin de Hollandsche tuin décoratief staat afgebeeld en waarin de Nederlandsche leeuw staat, die in plaats van den pijlenbundel met het zwaard, verdedigend een brandende toorts (symbool onzer onafhankelijkheid) in den linkerklauw houdt gevat en deze met het zwaard in den rechterklauw beschermt. Links en rechts van den leeuw vermelden de jaartallen 1813—1913 het eeuwfeest van Neerlands Onafhankelijkheid.

Zoo even noemden wij het woord Hollandschen Tuin. Dit eischt eenige nadere verklaring.

Dit heraldieke motief vindt men het eerst op de zegels der Hollandsche Graven uit het Beiersche Huis. Het stelt dan voor een Maagd, gezeten in een tuin, omheind door een hekwerk van wilgentakken gevlochten, terwijl zij het wapen der Graven van Holland (roode leeuw op gouden schild) vasthoudt. Later treft men in de 17e eeuw den Statenleeuw, die den bundel van 7 pijlen vasthoudt en met het zwaard verdedigt in den HOLLANDSCHEN TUIN, op zegelafdrukken en elders aan (zie o. a. het groote relief op den gevel van het Waaggebouw te Haarlem) en in nieuwere heraldische ontwerpen wordt de Nederlandsche Maagd, met den klassieken helm getooid, in den Hollandschen Tuin geplaatst en geeft men haar als attributen den staf met den vrijheidshoed of een palmtak of wel de Nederlandsche vlag in de rechteren het Nederlandsche wapen in de linkerhand. Soms ligt de Nederlandsche Leeuw aan hare voeten en hangt men ter volmaking van het symbolische geheel aan de stijlen van het hekwerk de wapens der 11 provinciën op en plant een Oranjeboom in den HOLLANDSCHEN TUIN.

In de tweede plaats was 1913 voor ons land van groote geschiedkundige beteekenis door de opening van het Vredespaleis in den Haag.

II. Na de herovering van Grave door Prins Willem den Derden in 1674 bood hem de burgerij uit dankbaarheid een stel damasten tafellinnen aan, waarop 's prinsen wapen, hijzelf als veldheer te paard en de dankende burgerij waren afgebeeld in beeld en spiegelbeeld, waartusschen het kasteel en de stad met de rivier de Maas. De fraaie weefsels zijn voor het grootste gedeelte nog in wezen en in ongeschonden staat.

Wel hebben de in onze Residentie gehouden conferenties ter voorkoming van gewapende conflicten, nog niet tot het gewenschte resultaat geleid, en staat daar het Paleis voor den Vrede als een stomme getuige van den volkerenstrijd, die buiten de grenzen van ons vaderland zoo fel is ontbrand, doch de tijd zal komen, en laten wij hopen zeer spoedig. dat een einde wordt gemaakt aan deze gruwelijke worsteling, die zoovele slachtoffers maakt.

Dan zullen de stralen eener opgaande zon, door den sierkunstenaar André Vlaanderen in het tweede Gedenkdamast van de Koninklijke Eindhovensche linnenfabriek der firma van Dijk & Co., boven het Vredespaleis in artistieke teekening aangebracht, het: Vrede zij met Ulieden! doen rondglanzen (zie plaat IV).

Van het Onafhankelijkheids-damast heeft de Firma van Dijk & Co. o.a. een stel tafelgoed geweven, bestemd voor H. M. Koningin Wilhelmina, en van het damast met Vredessymbolen een stel voor H. M. de Koningin van Roemenië, de Koninklijke Dichteres Carmen Sylva, die bij gelegenheid van haren 70sten verjaardag in 1914 ook uit ons land zoovele blijken van vereering mocht ontvangen, voor hare hooge begaafdheden en fijngevoelde poëzie.

Het was naar aanleiding van de levering van dit stel tafelgoed, dat zoowel de Firma van Dijk & Co., die het damast in hare weverijen vervaardigde, als de teekenaar André Vlaanderen, van Koningin Elisabeth van Roemenië een door H. M. eigenhandig onderteekende welgeslaagde foto mochten ontvangen, met de mededeeling namens H. M. dat zij het damasten tafelgoed zal gebruiken op den dag dat de vrede geteekend wordt!

Moge de dag, waarop Carmen Sylva haren disch siert met een voortbrengsel van Nederlandsche Kunst-Nijverheid dat reeds zoo ver over onze grenzen aan Vorstelijke Hoven zoo groote vermaardheid heeft verworven, spoedig aanbreken!

Het is verblijdend, dat de damast-weefkunst, welke zoovele jaren in Nederland gekwijnd heeft, thans, dank zij den ondernemingsgeest onzer industrieelen, en den goeden smaak onzer sierkunstenaars, weder opleeft.

De firma van Dijk heeft met deze damasten aangetoond, dat hare fabriek onder de Nederlandsche fabrieken in de textiel-branche een eervolle plaats inneemt.

Zij verdient den steun van allen, die de vaderlandsche kunst liefhebben en wenschen aan te moedigen.

1) Verslag van het St. Benulphus Gilde over 1900.

NEDERL. ROTOGRAVURE-MAATSCHAPPIJ, LEIDEN.